

Секція Право	
УДК 340.12:341.171(4)	
Дата першого надходження статті до видання	2026-05-01
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-05-30
Дата публікації/оприлюднення	2026-05-30

**«Правова визначеність» – як європейський стандарт, який робить Україну
цивілізованою правовою державою**

Паризький Ігор Володимирович

доктор економічних наук, кандидат юридичних наук,

проректор зі стратегічного розвитку

ВНЗ «Національна академія управління», Київ, Україна

e-mail: i.paryzkyi@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6835-5930>

Анотація. У статті досліджено принцип правової визначеності як один із фундаментальних складових верховенства права та важливий європейський стандарт функціонування демократичної правової держави. Проведено аналіз наукових підходів щодо визначення його основних елементів та значення для забезпечення стабільності правового регулювання, захисту прав і свобод людини, відновлення довіри до державних інститутів. Окрім того приділено увагу практиці Європейського суду з прав людини щодо тлумачення змісту принципу правової визначеності, вимог чіткості, доступності та передбачуваності законодавства, остаточності судових рішень та забезпечення легітимних очікувань особи.

Дослідження розкриває особливості реалізації принципу правової визначеності в Україні, його нормативно-правового закріплення та відображення у практиці Верховного Суду. Встановлено зв'язок правової визначеності з правовою стабільністю, єдністю судової практики та якістю вітчизняного законодавства. Окремо розглянуто сучасні виклики забезпечення правової визначеності в умовах воєнного стану та процесу євроінтеграції України. Вказано, що постійні зміни законодавства, необхідність вчасного реагування на виклики, спричинені війною, а також наявність окремих проблем правозастосування актуалізують потребу в забезпеченні чіткості, послідовності й передбачуваності правового регулювання.

У висновках зазначено, що забезпечення правової визначеності залишається необхідною умовою ефективного функціонування правової системи, реалізації принципу верховенства права, захисту прав людини та подальшої інтеграції України до європейського правового простору. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення механізмів забезпечення правової визначеності в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів. Наголошено, що підвищення якості законодавства, забезпечення єдності судової практики та стабільності правового регулювання залишається важливими передумовами розвитку України як демократичної правової держави.

Ключові слова: верховенство права, правова стабільність, ЄСПЛ, судова практика, правотворча діяльність, правова свідомість, європейська інтеграція.

"Legal certainty" - as a European standard that makes Ukraine a civilized state of law**Paryzkyi Igor Volodymyrovych,**

orcid.org/0000-0001-6835-5930

Doctor of Economics, Candidate of Law,

Vice-Rector for Strategic Development

National Academy of Management, Kyiv, Ukraine

e-mail: i.paryzkyi@gmail.com<https://orcid.org/0000-0001-6835-5930>

Abstract. The article examines the principle of legal certainty as one of the fundamental components of the rule of law and an important European standard for the functioning of a democratic state of law. An analysis of scientific approaches to determining its main elements and significance for ensuring the stability of legal regulation, protecting human rights and freedoms, restoring trust in state institutions is conducted. In addition, attention is also paid to the practice of the European Court of Human Rights regarding the interpretation of the content of the principle of legal certainty, the requirements of clarity, accessibility and predictability of legislation, the finality of court decisions and ensuring the legitimate expectations of the individual.

The study reveals the features of the implementation of the principle of legal certainty in Ukraine, its regulatory and legal consolidation and reflection in the practice of the Supreme Court. The relationship between legal certainty and legal stability, the unity of judicial practice and the quality of legislation is established. The current challenges of ensuring legal certainty in the conditions of martial law and the European integration process of Ukraine are separately considered. It is indicated that constant changes in legislation, the need to respond promptly to the challenges caused by the war, as well as the presence of certain problems of law enforcement actualize the need to ensure clarity, consistency and predictability of legal regulation.

The conclusions indicate that ensuring legal certainty remains a necessary condition for the effective functioning of the legal system, the implementation of the principle of the rule of law, the protection of human rights and the further integration of Ukraine into the European legal space. The need for further improvement of mechanisms for ensuring legal certainty in the conditions of martial law and European integration processes is substantiated. It is emphasized that improving the quality of legislation, ensuring the unity of judicial practice and the stability of legal regulation remain important prerequisites for the development of Ukraine as a democratic state of law.

Keywords: rule of law, legal stability, ECHR, case law, law-making activity, legal awareness, European integration.

Вступ

Актуальність проблеми. Розбудова України як демократичної, соціальної та правової держави нерозривно пов'язана із забезпеченням принципу верховенства права та утвердженням європейських правових стандартів. Одним із ключових елементів верховенства права є принцип правової визначеності. Цей принцип забезпечує чіткість, доступність та передбачуваність правового регулювання, формує належні умови для реалізації та захисту прав і свобод людини. Саме правова визначеність є основою довіри громадян до держави та її інституцій, сприяє стабільності правовідносин, гарантує дотримання обґрунтованих очікувань особи щодо правових наслідків її поведінки.

В умовах воєнного стану та вступу до Європейського Союзу питання забезпечення правової визначеності набуває особливого значення. Стрімкі зміни законодавства та

необхідність швидкої адаптації до вимог ЄС потребують чіткості, послідовності та передбачуваності правового регулювання. Водночас на практиці зберігаються проблеми, пов'язані з постійними змінами нормативно-правових актів, неоднозначним тлумаченням окремих приписів та недостатньою єдністю судової практики, що негативно впливає на рівень правової визначеності в державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання правової визначеності перебуває в центрі уваги сучасних науковців. Теоретичні та практичні аспекти цього принципу досліджувалися у працях С.М. Савинського [1], Т.С. Подорожної, О.С. Котухи [2], Л. Чеханюк [3], Д.Ю. Мерцалова [4], Л.А. Луць [5], Т.В. Явецького [9] та інших. Зокрема С.М. Савинський [1] розглядає правову визначеність як гарантію ефективної реалізації прав і свобод людини крізь призму практики ЄСПЛ. Вчена Т.С. Подорожна та О.С. Котуха [2] розкривають роль цього принципу у механізмі захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина. Питання співвідношення верховенства права і правової визначеності розкрито у працях Л. Чеханюк [3], Д.Ю. Мерцалова [4] та Л.А. Луць [5], які розуміють значення правової визначеності як невід'ємну складову принципу верховенства права. Особливості нормативно-правового закріплення принципу правової визначеності проаналізовано в роботі Т.В. Явецького [9], а значення єдності судової практики для забезпечення передбачуваності правозастосування досліджено вченим А. В. Боксгорном [10]. Окрему увагу питанням якості законодавства та правотворчої діяльності як передумов забезпечення правової визначеності приділили А. С. Штефан [11], А. А. Нечай [12], Н. Расторгуєвої [6]. Водночас у сучасних умовах особливо актуальними є наукові праці М. Я. Поган та О. В. Богдан [7], у яких правова визначеність розглядається як орієнтир тлумачення права в умовах нормативної невизначеності. Попри значний науковий доробок, питання правової визначеності залишається відкритим і потребує додаткового опрацювання.

Необхідність вирішення раніше невирішених завдань. Незважаючи на чималу увагу науковців до проблематики правової визначеності, окремі аспекти цього принципу потребують подальшого наукового осмислення. Зокрема дискусійним залишається питання співвідношення правової визначеності та правової стабільності. Наразі недостатньо дослідженими є критерії, за якими можна оцінити рівень правової визначеності в Україні та питання її забезпечення в умовах воєнного стану й швидкої зміни законодавчих норм. Важливим залишається дослідження ролі правової визначеності у процесі наближення українського законодавства до європейських стандартів, а також на шляху до пошуку ефективних напрямків підвищення якості законотворчої діяльності та вдосконалення правового регулювання. Вирішення цих та низки інших питань сприятиме зміцненню верховенства права, підвищенню довіри громадян до держави та подальшому розвитку України як демократичної і правової держави.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності та значенні принципу правової визначеності як європейського стандарту верховенства права, а також його ролі у становленні України як демократичної правової держави. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити зміст принципу правової визначеності та визначити його місце в системі елементів верховенства права;
- дослідити підходи Європейського суду з прав людини та національної судової практики до розуміння та реалізації принципу правової визначеності;
- провести аналіз сучасного стану забезпечення правової визначеності в Україні та визначити основні проблеми й перспективи її утвердження в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання. З допомогою діалектичного методу досліджено правову визначеність як складову принципу верховенства права та її значення в розвитку правової держави. Формально-юридичний метод сприяв аналізу нормативно-правових актів, практики Європейського суду з прав людини та Верховного Суду. Порівняльно-правовий метод застосовано під час дослідження підходів до розуміння принципу правової визначеності в європейському та національному праві. Системно-структурний метод дав можливість визначити місце правової визначеності в системі елементів верховенства права та з'ясувати її взаємозв'язок із правовою стабільністю, єдністю судової практики та захистом прав особи.

Результати

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується ускладненням суспільних відносин, зростанням ролі права та підвищенням вимог ефективного державного управління. В таких умовах забезпечення стабільності правового регулювання має першочергове значення, оскільки від якості законодавства залежить рівень захищеності прав людини, довіра громадян до держави та ефективність функціонування правової системи в цілому. Чільне місце в цьому процесі посідає принцип правової визначеності, що є невід'ємною складовою верховенства права та одним із фундаментальних стандартів європейської правової системи. Зміст цього принципу полягає в забезпеченні чітких, доступних та передбачуваних правових норм, які дозволяють особам усвідомлювати правові наслідки своїх дій та реалізовувати надані права відповідно до вимог закону.

Вітчизняний науковець С.М. Савинський зазначає, що правова визначеність тісно пов'язана із принципом законності та справедливості, іноді навіть виступаючи у колізії з ними. В процесі вирішення можливих протиріч зазначених принципів необхідно насамперед виходити із значущості функцій права, які втілюються з їх допомогою, та цінностей, на захист яких вони спрямовані.

Вимога правової визначеності належить до фундаментальних характеристик права як системи соціальних норм, оскільки забезпечує чіткість, передбачуваність та однозначність правового регулювання. Разом з тим формальна визначеність права є його невід'ємною ознакою, без якої існування права як самостійного соціального регулятора неможлива. Завдяки формальній визначеності норми права набувають чіткого змісту й можливості ефективно виконувати регулятивну функцію.

Юридична доктрина принцип правової визначеності розглядає як одну з ключових гарантій стабільності правовідносин, яка передбачає обов'язковість та остаточність судових рішень, що набрали законної сили. Його реалізація спрямована насамперед на забезпечення правової стабільності й захист осіб від свавільного перегляду вже вирішених справ. Окрім того, правова визначеність може виступати як властивість так і принципом права. Вона передбачає чіткість та зрозумілість правових норм, а також гарантує, що особа може розуміти свої права, обов'язки та правові наслідки власної поведінки [1, с. 24]. Науковці Т.С. Подорожна та О.С. Котуха вказують, що принцип правової визначеності охоплює низку взаємопов'язаних загально-правових категорій, зокрема якість закону, очікування особи, непорушність прав, стабільність і остаточність судових рішень. Визначені складові становлять основу підходів, які послідовно застосовуються у практиці ЄСПЛ [2, с. 76].

В науковій доктрині принцип правової визначеності доцільно розглядати як ключову гарантію забезпечення та ефективного реалізації прав і свобод людини. Його практичне значення досягається шляхом вдосконалення правотворчої та

правозастосовної діяльності, яка сприяє підвищенню якості законодавства й забезпеченню передбачуваності правового регулювання. Зважаючи на це правова визначеність виступає важливим орієнтиром для розвитку національної правової системи, основною метою якого є забезпечення стабільності правового статусу особи та належного захисту її прав і законних інтересів.

Вітчизняна дослідниця Л. Чеханюк зауважує, що хоча принцип правової визначеності не має прямого нормативного закріплення а ні в національному, а ні в міжнародному законодавстві, він є одним із фундаментальних елементів принципу верховенства права. В українській правозастосовній практиці цей принцип набув важливого значення завдяки активному використанню положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і практики ЄСПЛ як джерела права. Обов'язок національних судів застосовувати Конвенцію та практику ЄСПЛ визначений законодавством України.

Важливим елементом принципу правової визначеності є те, що європейська система захисту прав людини ґрунтується не лише на положеннях Конвенції, а й на прецедентній практиці ЄСПЛ, яка конкретизує та розкриває зміст її норм. Саме тому аналіз рішень ЄСПЛ дозволяє повніше з'ясувати сутність та основні прояви правової визначеності. У своїй практиці Європейський суд неодноразово наголошував, що правова норма може вважатися законом лише за умови її достатньої чіткості та зрозумілості для особи. Закон повинен бути сформульованим таким чином, щоб людина могла передбачити правові наслідки своєї поведінки та відповідно до цього планувати свої дії. Відповідно до цього поняття «закон» охоплює не тільки писані нормативні акти, а й усталені принципи правозастосування та судову практику. Одним із проявів правової визначеності є вимога чіткого визначення правопорушень та юридичної відповідальності. Особа повинна мати можливість із тексту закону чи через його офіційне тлумачення зрозуміти, які дії чи бездіяльність можуть спричинити настання юридичних наслідків, зокрема кримінальної відповідальності.

Значним елементом досліджуваного принципу є й остаточність судових рішень. Відповідно до позиції ЄСПЛ, рішення суду, що набрало законної сили, не повинно піддаватися перегляду лише з метою повторного розгляду справи та досягнення іншого результату. Перегляд таких рішень допускається лише з метою усунення істотних судових помилок чи серйозних процесуальних порушень, що забезпечує стабільність правовідносин та довіру до судової системи.

Окрему увагу ЄСПЛ приділяє й вимогам доступності та передбачуваності законодавства. Особливої ваги ці критерії набувають у випадках, коли закон допускає обмеження прав людини, зокрема права на свободу та особисту недоторканість. За таких умов нормативні положення мають бути чіткими й зрозумілими, щоб виключити ризик свавільного втручання зі сторони державних органів. Окрім того ЄСПЛ визнає, що абсолютна визначеність законодавства є недосяжною. Навіть чітко сформульовані норми можуть потребувати судового тлумачення та адаптації до нових суспільних умов. Зважаючи на це важлива роль у забезпеченні правової визначеності належить судам, які шляхом тлумачення норм права усувають правову невизначеність та забезпечують однакове застосування законодавства. Отже, у практиці ЄСПЛ принцип правової визначеності розглядається як комплексна вимога до якості закону, стабільних судових рішень, передбачуваності правозастосування та належного захисту особи від свавілля державної влади [3, с. 88].

Принцип правової визначеності є невід'ємною складовою верховенства права та забезпеченням передбачуваності правового регулювання, стабільності правовідносин та належного захисту прав людини. Його реалізація потребує чіткості, доступності та зрозумілості правових норм, а також їх послідовного застосування. Важливими

складовими цього принципу є заборона зворотної дії законів у часі та обов'язковість належного оприлюднення нормативно-правових актів. Дотримання цих вимог сприяє запобіганню свавілля з боку державних органів та зміцненню правової стабільності в суспільстві [4].

Для судової практики України принцип правової визначеності має важливе значення. Необхідність дотримання його складових як передумови ухвалення законних, обґрунтованих та ефективних судових рішень знаходить своє відображення у правових позиціях судів різних інстанцій, зокрема Верховного Суду, а також у наукових та практичних поглядах представників суду. Досить часто у судовій системі України принцип правової визначеності пов'язують із остаточністю судових рішень, які набрали законної сили, її стабільністю (постанови Великої палати Верховного Суду № 202/4494/16ц; № 813/2646/18); системністю та послідовністю у діяльності судів (постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду № 917/1508/17); однозначністю та передбачуваністю правозастосування (постанова Великої палати Верховного Суду № 813/2646/18); якістю закону (постанови Великої палати Верховного Суду № 214/2435/17; № 703/118/16ц; № 127/2209/18).

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду сформував правову позицію щодо гарантії передбачуваності судових рішень в контексті принципу правової визначеності, а саме: забезпечення єдності судової практики (постанови у справах №0670/2919/12; №826/8733/16). А в постанові Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду № 640/1007/19 та № 200/959/19а зазначається, що принцип правової визначеності має застосовуватися не лише в нормотворчій діяльності, а й під час безпосереднього застосування чинних норм права, що дозволить особам передбачити в розумних межах наслідки своїх дій.

Отже, механізм реалізації принципу легітимних правових очікувань як складової принципу правової визначеності знайшов своє відображення у практиці Верховного Суду, зокрема в рішеннях Касаційного адміністративного суду та Великої Палати Верховного Суду. Судова практика також виробила критерії, за яких неоднакове застосування норм права може розглядатися як порушення принципу правової визначеності, а саме: наявність істотних і тривалих розбіжностей у судовій практиці, існування правових механізмів для їх усунення, а також ефективність їх фактичного застосування [5, с. 25].

В праві Європейського Союзу принцип верховенства права має системний характер та виступає основою функціонування всієї правової системи, забезпечуючи ефективний захист прав людини, єдність правового простору та пріоритет права ЄС. Його реалізація здійснюється через дієві судові механізми та безпосереднє застосування правових норм.

В Україні принцип верховенства права закріплений на конституційному рівні, проте його практична реалізація не завжди послідовна. Незважаючи на поступове впровадження європейських підходів, зокрема через використання практики Європейського суду з прав людини, застосування цього принципу часто має формальний характер. У зв'язку з цим подальше утвердження верховенства права потребує вдосконалення судової практики, забезпечення єдності правозастосування та більш повного впровадження європейських правових стандартів, виступаючи важливою умовою інтеграції України до європейського правового простору [6, с. 44].

Принцип правової визначеності у сфері тлумачення права виконує дві взаємопов'язані функції. З одного боку, він визначає спрямованість тлумачення права, орієнтуючи правозастосовні органи на досягнення послідовного, обґрунтованого та передбачуваного результату. З іншого боку, цей принцип встановлює межі тлумачення, не допускаючи підміни законодавчої волі власними оціночними судженнями суб'єкта

правозастосування. У зв'язку з цим тлумачення правових норм не повинно перетворюватися на фактичне створення нових правових приписів за відсутності належного нормативного підґрунтя.

Принцип правової визначеності доцільно розглядати як один із основних орієнтирів тлумачення права в умовах нормативної невизначеності. Він спрямовує тлумачення правових норм на забезпечення єдності та передбачуваності правозастосування, встановлюючи межі дискреційних повноважень суб'єктів правозастосування. Ефективна реалізація цього принципу можлива за умови належної якості нормотворчості, послідовності судової практики та використання способів тлумачення, узгоджених із конституційними та європейськими правовими стандартами. В рамках цього тлумачення права є дієвим механізмом подолання правової невизначеності та забезпечення стабільності правового регулювання [7, с.56].

Принцип правової визначеності виступає невід'ємною складовою принципу верховенства права, закріпленого в статті 8 Конституції України [8]. Це положення міститься в основі тлумачення та практичного застосування принципу правової визначеності в українській правовій системі. Пряме закріплення принципу правової визначеності спостерігається в Законі України «Про правотворчу діяльність», де правова визначеність це ключовий принцип правотворчості. Спроби такого закріплення містяться також у проєкті КК України, а тому є важливим кроком в напрямку формалізації принципу в українському законодавстві та розвитку правової доктрини.

Аналіз сучасного законодавства України свідчить про поступове закріплення принципу правової визначеності як на рівні загальних засад правового регулювання, так і через окремі норми, спрямовані на забезпечення чіткості законодавства, визначення меж дискреційних повноважень та стабільності правозастосування. Водночас у практичній площині зберігаються проблеми, пов'язані з дублюванням нормативних положень, надмірним використанням бланкетних і відсилочних норм, нечіткістю оціночних понять, частими змінами законодавства та відсутністю єдності судової практики.

Зазначені недоліки негативно впливають на реалізацію принципу правової визначеності, знижуючи рівень передбачуваності правового регулювання та ускладнюючи розуміння правових вимог учасників правовідносин у правовому середовищі. У зв'язку з цим забезпечення правової визначеності потребує системного підходу до правотворчої діяльності, узгодженості нормативно-правових актів, сталості законодавства, єдності судової практики, підвищення правової культури та відповідальності суб'єктів правотворення і правозастосування за дотримання вимог верховенства права [9].

Єдність судової практики визначається одним із найважливіших показників ефективності функціонування судової системи та необхідною умовою забезпечення принципу правової визначеності. Її досягнення потребує належного нормативного регулювання, ефективних інституційних механізмів та послідовних підходів до тлумачення і застосування правових норм. Зважаючи на це, судова влада може повною мірою виконувати свою функцію щодо забезпечення справедливості, стабільності правопорядку й захисту прав людини. Окрім того єдність судової практики необхідно розглядати не лише як елемент функціонування судової системи, але й як одну з основних гарантій правової визначеності. Вона забезпечує передбачуваність судових рішень, послідовність правозастосування та зміцнення довіри суспільства до правосуддя. Узгодження тлумачення норм права судами сприяє стабільності правопорядку, підвищенню правовою діяльності органів державної влади та забезпеченню ефективного реагування правової системи на сучасні суспільні виклики [10, с. 49].

Правова визначеність охоплює не лише вимоги чіткості та зрозумілості законодавчих положень, а й передбачає послідовність законодавчого регулювання. Саме завдяки цьому учасники правовідносин мають можливість планувати свою поведінку, виходячи з установлених законом прав, обов'язків та обмежень, а також бути впевненими у стабільності свого правового статусу та наданих прав.

Важливим елементом принципу правової визначеності є також заборона зворотної дії закону в часі, що забезпечує передбачуваність правового регулювання та стабільність суспільних відносин. Хоча зміст цього принципу включає низку взаємопов'язаних складових, особливу увагу доцільно приділити саме чіткості та ясності законодавства, які виступають одними з основних показників його якості та безпосередньо впливають на рівень правової визначеності [11, с. 40].

Важливо зазначити, що правова стабільність виступає необхідною передумовою реалізації положень статті 8 Конституції України [8], яка закріплює принцип верховенства права як одну з основоположних засад конституційного ладу держави. За відсутності стабільності законодавства принцип правової визначеності не може бути повною мірою реалізований, оскільки суб'єкти права втрачають можливість передбачати наслідки своєї поведінки, планувати свою діяльність та довіряти правовій системі. У зв'язку з цим правову стабільність доцільно розглядати як функціональний елемент верховенства права, що забезпечує передбачуваність, послідовність і надійність правового порядку. Важливо зазначити, що відсутність правової стабільності спричиняє негативні наслідки, зокрема поширення правового нігілізму та корупції, а також зниження інвестиційної активності, відтік капіталу й зростання тіньового сектору економіки [12].

Сучасний розвиток правових систем відзначається значною динамічністю, зумовленою впливом внутрішніх реформ і глобальних процесів, зокрема цифровізації, глобалізації та воєнних викликів. За таких умов забезпечення правової стабільності набуває особливого значення, оскільки потребує поєднання вчасного реагування на суспільні зміни із гарантуванням стабільності та прогнозованості правового регулювання. В Україні важливим чинником впливу на правову стабільність є дія правового режиму воєнного стану. Запровадження воєнного стану відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає можливість тимчасового обмеження прав і свобод, а також своєчасного внесення змін до законодавства [13].

Наслідком дії воєнного стану є підвищена інтенсивність змін у законодавстві, що може позначатися на рівні передбачуваності правового регулювання. Зокрема, упродовж 2022–2024 років неодноразово вносилися зміни до податкового та господарського законодавства, пов'язані із запровадженням і подальшим вдосконаленням спеціальних режимів оподаткування для суб'єктів господарювання. Хоча такі заходи спрямовані на підтримку економіки в умовах воєнного стану, вони ускладнюють підприємцям планування своєї діяльності на тривалий період. Додатковим чинником, що впливає на правову стабільність, є одночасне здійснення масштабних реформ у різних сферах державного управління. Судова та антикорупційна реформи, модернізація системи публічного управління, а також адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу потребують належної координації. Недостатня узгодженість цих процесів може спричинити виникнення нормативних колізій та негативно позначатися на стабільності правової системи [14].

Одним із чинників, що ускладнює забезпечення правової стабільності, є неоднакове застосування норм права судами. Незважаючи на поступове утвердження єдиних підходів до правозастосування, у судовій діяльності все ще трапляються випадки неоднакового тлумачення та застосування одних і тих самих правових норм. Така ситуація негативно впливає на рівень правової визначеності та передбачуваності

судових рішень. Тому важливо, щоб суди однаково застосовували норми права, адже це допомагає забезпечити справедливість, правову визначеність і дотримання принципу верховенства права [15].

Висновки.

Правова визначеність передбачає чіткість та зрозумілість правових норм, їх доступність, передбачуваність правових наслідків, єдність правозастосовної практики тощо. Для України забезпечення правової визначеності наразі є нагальним питанням в умовах воєнного стану та євроінтеграції. Кожне продовження воєнного стану супроводжується постійними змінами у сфері мобілізації, трудових відносин, соціального забезпечення та діяльності органів державної влади, потребуючи максимальної чіткості та передбачуваності правового регулювання. Водночас дотримання принципу правової визначеності є однією з вимог верховенства права, що становить фундамент переговорного процесу щодо вступу України в ЄС. Європейський Союз неодноразово наголошував на необхідності зміцнення верховенства права, незалежності судової влади та сталості правових інститутів як передумов подальшого просування України на шляху до членства в ЄС. В умовах війни принцип верховенства права проходить серйозне випробування. Він має важливе значення не лише для створення та застосування законів, а й для забезпечення правової визначеності, справедливості, стабільності правового порядку та збереження довіри громадян до держави. Навіть в умовах збройної агресії проти України цей принцип залишається основою функціонування правової держави та захисту прав людини. В процесі євроінтеграції Україна продовжує здійснювати гармонізацію вітчизняного законодавства з правом ЄС, зокрема у сфері підвищення якості нормативно-правових актів, їх зрозумілості та передбачуваності для громадян і бізнесу. Позитивним кроком в обраному напрямку стало ухвалення Закону України «Про правотворчу діяльність» [16], спрямований на вдосконалення нормотворчого процесу та підвищення якості законодавства. Цей Закон визначив основні принципи правотворчої діяльності, встановив єдині вимоги до розроблення нормативно-правових актів, закріпив правила усунення прогалин і колізій у законодавстві, а також посилив вимоги щодо його системності, зрозумілості та передбачуваності.

Незважаючи на досягнуті результати, Україна ще не повною мірою забезпечила реалізацію принципу правової визначеності. Перш за все, про це свідчить недосконалість законодавства, що проявляється у частих внесеннях змін до нормативно-правових актів, іноді без належного перехідного періоду та достатнього обґрунтування. Така практика ускладнює для громадян, бізнесу та інших учасників правовідносин розуміння того, які правові наслідки матимуть їхні дії, а також знижує довіру до держави та її правової системи. Окремою проблемою є нечіткість деяких законодавчих положень та різні підходи до їх тлумачення й застосування на практиці. В умовах війни ці складнощі стають ще більш відчутними, оскільки законодавство потребує належних змін з метою вчасного реагування на нові виклики. Зважаючи на це важливо забезпечити баланс між необхідністю швидкого оновлення правового регулювання та збереження його чіткості, передбачуваності й стабільності. Загалом, забезпечення правової визначеності є одним із ключових завдань сучасної правової політики України. Лише на основі зрозумілого, стабільного та передбачуваного законодавства можна забезпечити належний захист прав людини, зміцнити довіру громадян до держави та сприяти розвитку України як демократичної правової держави.

Список використаних джерел

1. Савинський С.М. Правова визначеність як гарантія ефективної реалізації прав і свобод людини: практика Європейського суду з прав людини. *Юридичний науковий*

електронний журнал. Випуск 9. 2024. С. 23-26. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/4>

2. Подорожна Т.С., Котуха О.С. Реалізація принципу правової визначеності крізь призму захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія: Юридичні науки*. 2021. № 10. С. 72-80. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-law/article/view/1000/948>

3. Чеханюк Л. Принцип верховенства права та правова визначеність: співвідношення й окремі аспекти. *Філософські та методологічні проблеми права*. Випуск 1(29). 2025. С. 85-95. DOI: <https://doi.org/10.33270/02252901.10>

4. Мерцалов Д. Ю. Принцип правової визначеності як складова верховенства права. *Український політико-правовий дискурс*. 2025, 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15255431>

5. Луць Л.А. Принцип правової визначеності: сучасний стан та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. Випуск 8. 2023. С. 21-27. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/2>

6. Расторгуєва Н. Принцип верховенства права в правовій системі ЄС та України: порівняльно-правовий аналіз. *Ерліхівський журнал*. Випуск 13. 2025. С. 43-49. DOI <https://doi.org/10.32782/ehrichsjournal-2025-13.06>

7. Поган М.Я., Богдан О.В. Принцип правової визначеності як орієнтир тлімачення права в умовах нормативної невизначеності. *Збірник наукових праць «SCIENTIA»*. 2026. 55-57. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/3945>

8. Конституція України. Відомості Верховної Ради України від 28 червня 1996 року №30. С. 141. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Явецький Т.В. Принцип правової визначеності та його нормативно-правова фіксація. *Юридичний науковий електронний журнал*. Випуск 7. 2025. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-7/85>

10. Боксгорн А.В. Уніфікована судова практика як інструмент реалізації принципу правової визначеності. *Juris Europensis Scientia*. Випуск 4. 2025. С. 46-52. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2025.9>

11. Штефан А. С. Взаємозв'язок принципу правової визначеності та якості законодавства: Актуальні проблеми приватного права: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Ірпінь, 24 жовтня 2023 р.). Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. С. 38-40.

12. Нечай А.А. Правова стабільність: сутність, необхідність і сучасні виклики для України. *Juris Europensis Scientia*. Випуск 2. 2026. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2026.2>

13. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05. 2015 р. № 389-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

14. Центр політико-правових реформ. Стан розвитку системи правосуддя в Україні (2023). Аналітична доповідь. <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Justice-Report-2023.pdf>

15. Верховний Суд України. Огляди судової практики. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliad_praktyky_2023.pdf

16. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року №3354-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

References

1. Savynskiy, S. M. (2024). Pravova vyznachenist yak harantiia efektyvnoi realizatsii prav i svobod liudyny: Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Legal certainty as a guarantee of the effective implementation of human rights and freedoms: The case law of the European Court of Human Rights]. Yurydychnyi Naukovyi Elektronnyi Zhurnal, 9, 23–26. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/4>
2. Podorozhna, T. S., & Kotukha, O. S. (2021). Realizatsiia pryntsypu pravovoi vyznachenosti kriz pryzmu zakhystu konstytutsiinykh prav i svobod liudyny ta hromadianyna [Implementation of the principle of legal certainty through the protection of constitutional human and civil rights and freedoms]. Visnyk Lvivskoho Torhovelno-Ekonomichnoho Universytetu. Seriya: Yurydychni Nauky, 10, 72–80. <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-law/article/view/1000/948>
3. Chekhaniuk, L. (2025). Pryntsyp verkhovenstva prava ta pravova vyznachenist: Spivvidnoshennia y okremi aspekty [The principle of the rule of law and legal certainty: Correlation and selected aspects]. Filosofski ta Metodolohichni Problemy Prava, 1(29), 85–95. <https://doi.org/10.33270/02252901.10>
4. Mertsalov, D. Yu. (2025). Pryntsyp pravovoi vyznachenosti yak skladova verkhovenstva prava [The principle of legal certainty as a component of the rule of law]. Ukrainskyi Polityko-Pravovyi Dyskurs, 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15255431>
5. Luts, L. A. (2023). Pryntsyp pravovoi vyznachenosti: Suchasnyi stan ta perspektyvy [The principle of legal certainty: Current state and prospects]. Yurydychnyi Naukovyi Elektronnyi Zhurnal, 8, 21–27. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/2>
6. Rastorhuieva, N. (2025). Pryntsyp verkhovenstva prava v pravovii systemi YeS ta Ukrainy: Porivnialno-pravovyi analiz [The principle of the rule of law in the legal systems of the EU and Ukraine: A comparative legal analysis]. Erlikhivskiy Zhurnal, 13, 43–49. <https://doi.org/10.32782/ehrichsjournal-2025-13.06>
7. Pohan, M. Ya., & Bohdan, O. V. (2026). Pryntsyp pravovoi vyznachenosti yak oriiientyr tlimachennia prava v umovakh normatyvnoi nevyznachenosti [The principle of legal certainty as a guideline for legal interpretation under conditions of normative uncertainty]. Zbirnyk Naukovykh Prats "SCIENTIA", 55–57. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/3945>
8. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine], No. 254к/96-BP (1996, June 28). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Yavetskyi, T. V. (2025). Pryntsyp pravovoi vyznachenosti ta yoho normatyvno-pravova fiksatsiia [The principle of legal certainty and its normative legal consolidation]. Yurydychnyi Naukovyi Elektronnyi Zhurnal, 7. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-7/85>
10. Bokskhorn, A. V. (2025). Unifikovana sudova praktyka yak instrument realizatsii pryntsypu pravovoi vyznachenosti [Unified judicial practice as an instrument for implementing the principle of legal certainty]. Juris Europensis Scientia, 4, 46–52. <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2025.9>
11. Shtefan, A. S. (2023). Vzaiemozviazok pryntsypu pravovoi vyznachenosti ta yakosti zakonodavstva [The relationship between the principle of legal certainty and the quality of legislation]. In Aktualni problemy pryvatnoho prava: Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (Irpın, October 24, 2023) (pp. 38–40). Derzhavnyi Podatkovyi Universytet.
12. Nechai, A. A. (2026). Pravova stabilnist: Sutnist, neobkhdnist i suchasni vyklyky dlia Ukrainy [Legal stability: Essence, necessity, and contemporary challenges for Ukraine]. Juris Europensis Scientia, 2. <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2026.2>

13. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the legal regime of martial law], Law of Ukraine No. 389-VIII (2015, May 12). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
14. Tsentrl Polityko-Pravovykh Reform. (2023). Stan rozvytku systemy pravosuddia v Ukraini (2023): Analitychna dopovid [The state of development of the justice system in Ukraine (2023): Analytical report]. <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Justice-Report-2023.pdf>
15. Verkhovnyi Sud Ukrainy. (2023). Ohliady sudovoi praktyky [Reviews of judicial practice]. [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliad praktyky 2023.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliad_praktyky_2023.pdf)
16. Pro pravotvorchu diialnist [On law-making activity], Law of Ukraine No. 3354-IX (2023, August 24). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>